

Muzeele bănăţene sub aceeaşi flamură

Expoziţia cu tematica vexilologică deschisă la Reşiţa în cursul lunii noiembrie 2007 doreşte, pe de o parte, să pună în conul de lumină o categorie a patrimoniului cultural rămasă foarte adesea în umbră şi, în acelaşi timp, vrea să atragă atenţia asupra unei ramuri a cercetării istorice: - vexilologia. Înainte de toate ea reprezintă efectul practic al convenţiei de colaborare ştiinţifică semnat de Muzeul Banatului Timişoara, Muzeul Banatului Montan Reşiţa şi de Complexul Muzeal Arad în anul 2007.

Am pledat constant de multă vreme, pentru o coagulare a forţei muzeologice şi ştiinţifice din muzeele bănăţene în vederea promovării patrimoniului cultural existent în muzeele noastre, a stabilirii unor priorităţi în domeniul cercetării arheologice, istorice şi etnografice. Muzeele din Banat, încă de la înfiinţarea lor şi unele cu o vârstă venerabilă, bunăoară Muzeul Banatului, au avut un rol de primă importanţă în colectarea şi conservarea patrimoniului cultural şi au ţinut sus flamura cercetării istorice, suplinind absenţa unui centru universitar şi academic în provincie.

Colecţia de drapele din muzeele bănăţene ne îngăduie să privim prin prisma acestor exponate cu o simbolistică bine definită, manifestarea de-a lungul vremii a unor identităţi economice, sociale şi culturale din Banat în secolele XIX-XX.

dr. Dumitru Ţeicu

VEXILOLOGIA - O RAMURĂ A CERCETĂRII ISTORICE

Vexilologia este o mlădiță tânără a cercetării istorice care și-a definit conceptele, domeniul de cercetare și metodele de abordare la finele deceniului al șaselea și începutul celui următor al secolului trecut.

Fondatorul acestei noi ramuri a științelor auxiliare ale istoriei a fost profesorul de științe politice Whitney Smith de la Boston University, care a utilizat conceptul de *vexilologie* în anul 1958 în studiul *Flags of the Arab World*. Reuniunea specialiștilor profesioniști în domeniul studierii steagurilor într-un organism științific internațional s-a făcut în anul 1969 la Boston, când a fost creată Federația Internațională a Asociațiilor vexilologice (*The Internațional Federation of Vexillological Association*). În spatele acestei inițiative se regăsesc trei mari personalități ale vexilologiei, Whitney Smith, Klaes Sierksma și Louis Mühlemarin. Federația Internațională a Asociațiilor vexilologice cuprinde un număr de 51 de asociații și instituții regionale și naționale, care se preocupă cu studierea steagurilor. Cercetarea fenomenului vexilologic în ansamblu său pe teritoriul României, a istoriei drapelului național se face din anul 1998 sub auspiciile Societății Române de Vexilologie, în fruntea căruia s-au aflat reputeți specialiști: Maria Dogaru, Ștefan S. Gorovei și Nicolae Edroiu.

Informațiile sumare înscrise în aceste rânduri jalonează momentele importante din istoria acestei ramuri auxiliare a științei istorice care este vexilologia. Domeniul său de activitate, cum a fost definit în momentul constituirii Federației Internațională de Vexilologie, este: „crearea și dezvoltarea unei baze de informații despre steagurile de toate tipurile, despre formele și funcțiile acestora și a teoriilor științifice și principiilor care apar bazate pe aceste surse de informații”. Termenul de *vexilologie* a fost creat pornindu-se de la denumirea latină a steagurilor purtate de legiunile romane: *vexillum*, *vexilla*.

Steagul, sub forma unei bucăți de pânză sau mătase dintr-o singură culoare sau cu mai multe culori, prinsă de baza din lemn, a reprezentat încă de la apariția sa în antichitate semnul distinctiv al unei comunități sau al unui stat, al unei unități de luptă terestră sau maritimă. Evul Mediu european odată cu fărâmițarea feudailor a dus și la proliferarea heraldicii, a celor ce aveau dreptul la blazon și stemă și evident odată cu acestea la multiplicarea steagurilor.

Epoca modernă a marcat apariția statelor naționale care și-au adaptat steagul național și stema statală. Identitățile politice și sociale care au adoptat un steag încă în cursul Evului Mediu, au marcat o creștere în perioada modernă și contemporană. Apariția drapelului național în plin modernism a marcat instituirea unor reguli precise în acest domeniu, fixate prin norme juridice și respectate ca atare de toate statele naționale. Astfel, în privința drapelelor naționale există reguli juridice precise privind culorile, dispunerea acestora, fixarea și arborarea drapelului național și a altor însemne.

Vexilologia asemenea altor discipline auxiliare ale istoriei are o terminologie proprie, adaptată la studiul steagului în evoluția sa. Limba română utilizează acum frecvent termenul de *drapel*, dar cu aceeași semnificație se întâlnesc termenii de *flamură* și *steag*, acestea din urmă întâlnite încă din actele medievale. Drapelul, sub forma unei bucăți de pânză sau mătase, are o față principală numită *avers* și cealaltă față flamurii numită *revers*. Ea poate să aibă *bordură*, sub forma unei benzi înguste, *ciucuri* aranjați pe un șnur ori *franjuri* dispuși pe bordură. Drapelul, în vechime, era fixat de o *lance*, astăzi vârful de lance se regăsește la capătul de sus al *hampei*. Aceasta din urmă, pe care se fixează drapelul, este sub forma unui mâner din lemn sau metal. Drapelul terestru definește identități civile, de stat ori militare. Drapelul maritim numit *pavilion* poate fi la rândul său pavilion civil, pavilion de stat ori un pavilion de război.

Preocupările istoriografiei române privitoare la apariția și evoluția istorică a steagurilor la români sunt sesizabile încă de la începuturile veacului trecut, în strânsă legătură cu Mehadica, ceea ce dovedește încă o dată în plus apropierea ce a existat încă de la bun început între cele două discipline ale cercetării istorice. Remarcabil rămâne, în această privință, studiul lui Petre V. Năsturel, *Steagul. Stema României. Însemnele domnești. Trofee. Cercetare critică pe temeiul istoriei*. București, 1903. Același istoric abordase în anul 1892 problema *Stema României. Studiu critic din punct de vedere heraldic*. Discursul istoriografic a fost focalizat, așa cum era de altminteri de așteptat, pe chestiunea drapelului național românesc. Impulsul a venit, și de această dată, dinspre istoricii preocupați de heraldică, cum a fost Marcel Sturdza – Stăncești și Dan Cernovodeanu. Studiile lui Cernovodeanu *Les origines lointaines du drapeau tricolore roumain* și cel privitor la *Evoluția drapelului român între 1834 – 1881* constituie repere semnificative ale scrisului istoric românesc privind drapelul în România. Steagurile militare ale Țărilor Române în veacul al XVIII-lea au făcut obiectul unei preocupări speciale a istoricului Constantin Rezochevici. O privire de ansamblu asupra acumulărilor din domeniul vexilologiei românești se regăsește într-un studiu punctual pe această chestiune la Maria Dogaru.

dr. Dumitru Țicu

1. Drapel.
2. Sec. XX, 2/2.
3. Proveniență necunoscută.
4. Pânză, țesut, aplicații, brodat, lemn, strunjit, bălțuit, 163x130 cm, l: 310 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Fond verde. Pe una din fețe, într-un ancadrament dreptunghiular din fâșii de mătase albă aplicată, se regăsește o cruce formată din patru litere F inversate stânga-dreapta. Pe verso se găsește portretul unui personaj cu barbă, având crucea ioanită pe piept.
7. Stare de conservare mediocră.
8. Valoare documentar-istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Montan.

1. Drapel.
2. Sec. XX, 2/2.
3. Proveniență necunoscută.
4. Mătase, țesut, brodat, lemn strunjit, 158x116 cm, l: 340 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Fond crem. Pe o față este inscripționat sus: *Resiczai Dalszövetkezet*. În centru este dispusă o liră cu capete de lei și flancată stânga-dreapta de niște partituri pe banderole verzi. În partea de jos se regăsește textul: *Alapított 1897*. Pe verso este inscripționat: *Resiczaer Sängerbund*. În centru este o liră cu o stea cu raze deasupra ei, flancată stânga-dreapta de partituri pe banderole roșii și crem închis, precum și de ramuri de stejar dedesubt. În partea inferioară este inscripționat: *Gegründet 1897*. Pânza înfășoară lincea și pe această porțiune sunt dispuse mici armoarii cu numele membrilor. Port drapel lanciform, cu o sferă sculptată în vârf.
7. Deteriorat pe partea opusă lincei.
8. Valoare documentar-istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Montan.

1. Drapel.
2. Sec. XX, 2/2.
3. Proveniență necunoscută.
4. Mătase, cusut, aplicații, lemn, strunjit, 132x93 cm, l: 270 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Drapel al fanfarei Combinatului siderurgic Reșița. Pe una din fețe, având fond roșu, este inscripționat în partea superioară *Fanfara Combinatului Siderurgic Reșița 1771*. Pe jumătatea inferioară este reprezentată prin aplicații cu mătase galbenă o liră încadrată de frunze de stejar. Pe verso, având fond mov închis, se regăsesc următoarele inscripțiuni: *1828-1983 150 de ani de activitate; Prin muzică și cânt/În muncă cu avânt*. Lancea este din lemn strunjit și băițuit, cu o liră metalică în vârf.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar-istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Montan.

1. Drapel.
2. Sec. XX, 2/2.
3. Proveniență necunoscută.
4. Mătase, cusut, țesut, brodat, 147x95 cm.
5. Autor (comanditar): Sindicatul metalurgiștilor din Reșița.
6. Drapel al metalurgiștilor din Reșița. Pe fond vișiniu, pe o față, este inscripționat prin brodată cu ață de mătase galbenă textul: *Sindicatul metalurgist Reșița 1903-1928*; pe verso este inscripționat același text în limbile germană și maghiară: *Metallarbeiter ortsgroupe Reschitza; Vasmunkósok helyi csoportja*. Fără port drapel.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar-istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Montan.

1. Drapel.
2. Sec. XIX, 2/2.
3. Proveniență necunoscută.
4. Lemn, metal, pânză, batere la cald, cioplit, strunjit, țesut aplicații, vopsit, 112x87 cm; l: 283 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Steag legat de domeniul minier. Pe materialul de culoare roșie sunt aplicate cu catifea neagră o cască și două ciocane încrucișate, încadrate cu frunze de laur din material textil verde. Coadă simplă cu un ornament în formă de frunză lobată în vârf, din tablă de alamă.
7. Stare de conservare mediocră.
8. Valoare documentar-istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Montan.

1. Drapel (custodie).
2. Sec. XX, 1/2.
3. Proveniență: Parohia catolică Reșița.
4. Mătase, cusut, țesut, brodat, fir metalizat aplicat, lemn strunjit, 146x100 cm; l: 160 cm.
5. Autor (comanditar): Cvartetul oțelarilor din Reșița.
6. Fond verde. Întreaga suprafață este acoperită cu elemente florale baroce. Pe fața I este inscripționat: *Gesangverein Eisernes Quartet Gegründet August 1918 Reschitza*. Pe verso, într-o banderolă verde lată este textul: *Fest wie Eisen/Hart wie Stahl*. Pe partea superioară a lăncii este prinsă o banderolă cu textul: *Musik ist Liebe. Maria A. Schweg*. Port drapel simplu, cu o liră metalică în vârf.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Parohia catolică Reșița.

1. Steag.
2. Sec. XX, 2/2.
3. Proveniență: Timișoara.
4. Material textil, țesătură jaquard, damasc, broderie altorelief, fir metalic auriu, șnur ornamental, colaj textil; steag: 150x110 cm; hampă: 161 cm; diametru: 4,5 cm.
5. Autor (comanditar): Atelier vienez, autor Carl Geani Jr.
6. Steag în formă de dreptunghi, cu două fețe din material textil de tip jaquard, de culoare bordo, cu motive fitomorfe. Fața A: în centrul compoziției este o liră realizată în broderie, cu două ramuri de acant înmănunchiate. Cu inscripția: *Temesvári dalkör alapítatott 1882/Szentelése 1894. augusztus hó 20-án* (Cercul de cântări Timișoara înființat în 1882/Sfințire la 20 august 1894). Fața B: compoziție cu două ramuri de lauri, cu frunze și fructe. În mijloc este dispusă o panglică ornamentală, cu un fragment de partitură cu note musicale și textul: *Dalra Magyar szíveniket fűzze össze a barátság* (Cântul maghiarului, fie ca inimile noastre să fie umplute cu prietenie). Cu numele compozitorului: *K.R. Karrasz*. Hampă cu liră ornamentală în vârful din alamă.
7. Stare de conservare mediocră.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Timișoara.

1. Drapel.
2. 1944.
3. Proveniență: Timișoara.
4. Material textil, țesătură simplă, atlas, tricolor, broderie, fir metalic, brodat, lemn, strunjit, sculptat; drapel: 110x85 cm; hampă: 195 cm; vârf de hampă: 37,5 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Drapelul regimentului 6 artilerie grea, de formă dreptunghiulară, realizat din trei fâșii de material textil dublu în culorile roșu, galben, albastru. Brodat pe o singură față. Câmpul central este galben și este brodat în culorile argintiu, auriu, gri, galben, verde, unde este reprezentată stema României Mari. În cele patru colțuri sunt motive ornamentale identice. La baza compoziției se găsește inscripția *Nihil sine Deo*. Pe hampă, realizată din lemn de esență moale este dispus un vultur din aliaj metalic. La baza piesei este dispusă inscripția *Onoare și patrie*.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Timișoara.

1. Steag.
2. 1886.
3. Proveniență: Timișoara.
4. Material textil, țesătură satin, franjuri, brodat; steag: 150x200 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Steag de formă dreptunghiulară, cu două fețe și material dublu textil, din satin. Fața A: pe un fond de culoare alb natur se găsește un medalion oval, cu axa pe diagonală spațiului compozițional, reprezentând un personaj în vestimentație reprezentativă, de culoare violet închis, realizat în tehnica colajului, paspolat cu blăniță albă textilă și o capă albă ce imită blana de hermelină. Haina este albatră-ceruleum, cu ornamente auri, realizată în broderie. În partea stângă se află sabia, personajul având în mână un pețiol de crin cu flori albe. La nivelul picioarelor sunt etalate însemnele regale. Cu inscripția *A temesvári m.kir.úllami főreálislola 1866* (Școala Superioară de Stat a Regatului Ungar din Timișoara). Fața B: pe fondul tricolor (roșu, alb, verde) se găsește, direcționată diagonal, stema Regatului Ungariei.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Timișoara.

1. Steag.
2. 1896.
3. Proveniență: Timișoara.
4. Material textil bicolor (roșu, verde), satin, broderie și colaj textil cu fire colorate și metalice; steag: 150x109x104 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Steag în formă de coadă de rândunică, cu două fețe, din material textil dublu pe ambele fețe. Pe patru laturi sunt franjuri metalice decorative, galbene și cu doi ciucuri amplasați în cele două vârfuri ale steagului. Fața A: medalionul central o reprezintă pe Sfânta Maria cu pruncul în brațe, pe o salbă de nori. În partea dreaptă, la nivelul picioarelor se află stema mică a Ungariei. Fața B: medalionul central reprezintă stema Timișoarei, ca oraș liber și regesc. Pe ambele fețe există inscripția *896 – 1896*.
7. Stare de conservare foarte bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Timișoara.

1. Steag.
2. 1898.
3. Proveniență: Timișoara.
4. Material textil, țesătură jaquard, damasc, tehnică mixtă, colaj textil colorat, fir metalic, brodat cu ață colorată, steag: 180x115 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Steag în formă de dreptunghi, cu două fețe de culoare roșie. Pe trei laturi sunt dispuși franjuri metalice. Fața A: în centru se găsește figura întregă a Sfântului Florian, ținând în mână steagul, iar în cea dreaptă un ciubăr care stinge o casă în flăcări. Deasupra medalionului este inscripția *Sft. Florian/a tűzoltók védőszentje/Patronul pompierilor 18-19*. Fața B: compoziția centrală reprezintă ustensile de lucru specifice pompierilor și două ramuri de măslin, realizate prin tehnica colajului textil și prin broderie. Cu inscripția: *A Temesvári öbkéntes tűzoltóegylet 20 Augustus III (: belvárosi:) parancsnoksága/ Pompierii Voluntari Timișoara Cetate*. Pe ambele fețe, în cele patru colțuri sunt ornamente vegetale.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Timișoara.

1. Steag.
2. 1871-1891.
3. Proveniență: Timișoara.
4. Material textil, catifea de culoare bordo, broderie cu fir metalic auriu, colaj textil, broderie aplicată; steag: 120x120 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Steag de formă pătrată, de culoare bordo, din catifea pe ambele fețe. Fața A: compoziția este organizată pe diagonală, reprezentând-o pe Sfânta Cecilia, în semiprofil, stând pe o salbă de nori și cântând la o orgă cu suflantă manuală. Pe diagonală cu personajul central este reprezentată o liră și două frunze de laur cu fructe. Cu inscripția: *1871-1891/ Temesvári zenekedvelő egyesület/ Jeligénk ez s'ozzá hiven keblünk dalra ébredjen* (Asociația iubitorilor de muzică din Timișoara). Fața B cuprinde următoarea inscripție: *Dalban élet, bú s'örömbenteljes összhangzat legyen/ Jeligénk ez s'ozzá hiven keblünk dalra ébredjen* (Fie ca armonia totală a tristeții și bucuriei vieții să se regăsească prin cântec. Acesta fiind motoul nostru cântecul să izbucnească din piepturile noastre credincioase).

7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Timișoara.

1. Steag.
2. 1903-1929.
3. Proveniență: Timișoara.
4. Material textil, țesătură jaquard, broderie cu fir metalic auriu, brodat cu ață colorată; steag: 110x142 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Steag în formă de dreptunghi, cu două fețe. Fața A: cu inscripție brodată, pe fond roz 1903, înconjurat de două frunze de măslin, cu fructe care se leagă printr-o fundă. Fața B: cu inscripție brodată pe fond ocru-auriu 1929, pe ambele fețe, la colțuri sunt dispuse diverse motive ornamentale: arabescuri brodate în diferite nuanțe. Pe trei laturi steagul este ornat cu franjuri din fire metalice auriu.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Muzeul Banatului Timișoara.

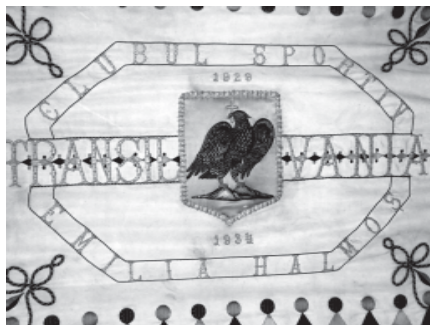
1. Steag.
2. 1898.
3. Proveniență: Arad.
4. Material textil, ciucuri, brodat; steag: 75x60 cm, hampa: 200 cm.
5. Autor (comanditar) necunoscut.
6. Steag dreptunghiular bordat cu fir metalic. Pe avers este un scut heraldic, având reprezentată bicicleta (simbolul clubului bicicliștilor din Arad) și înscris anul 1895, anul înființării clubului. Pe revers este dispus un text în limba maghiară și anul 1898, reprezentând anul confecționării steagului.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Complexul Muzeal Arad.

1. Steag.
2. 1922-1927.
3. Proveniență: Arad.
4. Material textil, fir metalic, ciucuri, brodat, pictat; steag: 105x105 cm.
5. Autor (comanditar): Societatea de ajutor reciproc a funcționarilor C.F.R. Expresul din Arad.
6. Steag de formă pătrată. Este dedicat Societății de ajutor reciproc *Expresul* din Arad. Pe avers se găsește dispusă, în aranjament diagonal, emblema societății, având drept fond tricolorul românesc. În sectorul central al acestei fețe a fost pictat un tablou reprezentând o garnitură de tren ce iese dintr-un tunel, trecând pe lângă o gară. Este reprezentat podul de la Cernavodă și un dorobanț ce dă onorul. Un personaj feminin, plasat pe un nimb de nori poartă un steag inscripționat *Expresul* (titulatura societății comanditare). Aversu mai conține și inscripția *EXPRESUL - SOCIETATE DE AJUT. (OR) RECIPROC A FUNCȚIONARILOR CFR – FONDATĂ LA 1 MAI 1912 – FILIALA ARAD*. Pe revers, tot pe un fond tricolor, se regăsește stema României Mari, în dispoziție centrală, și inscripția *Regatul României/Prin noi înșine*.
7. Stare de conservare bună.
8. Valoare documentar istorică.
9. Deținător: Complexul Muzeal Arad.

1. Steag.
2. 1934.
3. Proveniență: Arad.
4. Material textil, mătase, ciucuri, brodat, hampa placată cu metal, lemn strunjit; steagul: 145x166 cm; hampa: 220 cm.
5. Autor (comanditar): Clubul Sportiv „Transilvania” din Arad.
6. Steag dreptunghiular din mătase. Pe avers, având o tonalitate generală gri, într-un scut dreptunghiular cu fond albastru este reprezentată o acvilă cruciată, stând pe două vârfuri de munte, ca emblemă a federației Române de Fotbal-Asociație. Deasupra scutului este inscripționat anul 1929, iar sub acesta anul 1934. pe un cadru octogonal ce înconjoară scutul este dispusă legenda *CLUBUL SPORTIV „TRANSILVANIA”, EMILIA HALMOȘ*. Pe revers se regălesc culorile clubului, reprezentate de două benzi

(albastră și neagră), plasate pe diagonală. În zona centrală este redată o minge de fotbal. Pe hampă sunt dispuse plăcuțe cu numele celor care au fost membrii ai clubului de-a lungul anilor.

7. Stare de conservare bună.

8. Valoare documentar istorică.

9. Deținător: Complexul Muzeal Arad.

Proiectul expoziției și al catalogului: dr. Dumitru Țeicu

Fotografii: dr. Mircea Taban

Texte redactate de: dr. Mircea Taban,
Augustin Mureșan
M-Kiss Hedy